

DAGENS FRÅGOR

Stockholm 24 febr. 1951.

Beredskapslagstiftning Förberedelserna på västsidan inför det hotade tredje världskriget inskränka sig inte till upprustning av det militära och civila försvaret. I land efter land har man börjat vidtaga åtgärder för att skärpa beredskapen mot den ryskledda femte kolonnen — de kommunistiska partierna och deras offentliga eller hemliga underorganisationer. Norge antog sålunda i höstas en lagstiftning, som syftade till att i ett kritiskt läge ge myndigheterna vidgade befogenheter att ingripa mot kommunistiska hugg i ryggen. Vissa från början föreslagna särskilt drakoniska bestämmelser bortföll vid slutbehandlingen av frågan; lagstiftningen är dock i sin stränghet ett vittnesbörd om hur djupt de skakande erfarenheterna från quislingtiden träffat norrmännen. En diktaturstats femte kolonn skall icke ännu en gång mötas av förvirrade och på sina rättsliga handlingsmöjligheter osäkra myndigheter.

Bland de andra länder, som vidtaga åtgärder i samma riktning, kan nämnas England och Belgien. I det förra kommer krigsårens bestämmelser bl. a. om internering av potentiella landsförrädare att återupplivas, i det senare kommer parlamentet att när som helst antaga en särskild lagstiftning av samma typ som den norska. Särskilt intressant är emellertid att man i U. S. A., där problemet på grund av kompetenskollisionerna mellan federala och lokala myndigheter är särskilt komplicerat, beslutat sig för att angripa detsamma på bred principiell bas.

För amerikanerna har en sådan undersökning tätt sig påkallad, inte bara för att skapa de mest effektiva rättsliga lösningarna utan också — och kanske främst — för att finna sådana lösningar, som äro tillfredsställande ur frihets- och rättssäkerhetssynpunkt. Man har nämligen haft dåliga erfarenheter av de försök, som gjorts att med stöd av i hast tilltyxlad lagstiftning rensa ut kommunister ur administrationen. Åtskilliga fördomsfria popularitetsjägare — av typen senator Mc Carthy — har sett sin chans att hetsa den lätttrörliga amerikanska opinionen mot politiska motståndare — liksom att överhuvudtaget skrämja sig till ett namn genom att kasta fram uppseendeväckande beskyllningar t. ex. att viktiga ämbetsverk äro kommunistdominerade. Tillämpningen av utrensningstagstiftningen synes också ha framkallat förbittring på många håll, särskilt vid universiteten, och lett till flera svåra förtroendekriser.

För kort tid sedan tillsatte Truman en kommitté på nio medlemmar med den pensionerade amiralen Chester Nimitz i spetsen — en man som åtnjuter utomordentlig respekt och auktoritet i U. S. A. — för att undersöka det inre säkerhetsproblemet i hela dess vidd. I direktiven framhöll Truman följande:

»We must be sure that our laws and procedures at home are adequate ... to preserve our national security against treason, espionage,

Dagens frågor

sabotage and other subversive acts. ... At the same time, we are concerned lest the measures taken to protect us from these dangers infringe the liberties guaranteed by our Constitution and stifle the atmosphere of freedom...» Truman sammanfattade kommitténs uppgift sålunda: »to seek the wisest balance that can be struck between security and freedom.»

Dessa direktiv äro förvisso ett ståligt uttryck för den humanitära rättskultur på kristen grund, som utgör själva kärnan i den västerländska civilisationen. Betecknande nog inrymmer också Trumankommittén två högt ansedda representanter för de betydelsefullaste kyrkorna i U. S. A. — en episkopal protestant och en katolik.

Den amerikanske presidentens initiativ borde ha åtskilligt att säga de människor, som trots sin ovilja mot kommunisterna äro kritiskt inställda mot amerikanerna, och vilka alltsomoftast uttala sina djupa tvivel på idealiteten i den amerikanska politikens syften. Ty det är dock märkligt att en stat, som befinner sig i halvt krigstillstånd, som hotas av underjordisk inre fiende, som fått så många av sina viktigaste hemligheter utlämnade av förräderi, och som bereder sig att möta en motståndare, för vilken ändamålet helgar medlen, så starkt hävdar att rättssäkerheten och friheten icke får offras i effektivitetens namn. Om något är ett vittnesbörd om det rena uppsåtet hos västerlandets ledande stat, så är det detta.

I Sverige ha vi samma problem att möta som Norge, Belgien, England och U. S. A. Vårt randstatsläge gör att vi måste räkna med en särskilt svårartad femtekolonn-fara. Ännu ha vi inte gjort mycket för att möta den, inte ens på ett område, där det mera krävs förtänksamhet än anslag.

Frågan om en beredskapslagstiftning till skydd för rikets säkerhet har dock genom ett högerinitiativ bragts inför årets riksdag. Högern föreslår i en partimotion att riksdagen skall anhålla om skyndsamt utredning angående beredskapslagstiftning, avsedd att vid krig eller krigsfara skapa vidgade möjligheter att ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet. Motionens huvudtanke är densamma, som varit avgörande för tillkomsten av liknande beredskapsåtgärder i andra länder: det gäller att i tid göra en avvägning mellan å ena sidan rikets säkerhetsintressen och å andra sidan de laglydiga medborgarnas frihets- och rättssäkerhetsanspråk.

Efter att ha erinrat om den lagstiftning, som i säkerhetssyfte infördes under det andra världskriget, men som numera avskaffats, utvecklar högern följande argument för en skyndsamt prövning av frågan:

»Under sådana förhållanden synes det oss trängande, att de frågor, som sammanhånga med behovet av lagstiftningsåtgärder innebärande utvidgade befogenheter för myndigheterna att inskrida mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet, upptagas till närmare undersökning. Att så sker framstår för oss som en ofrånkomlig beredskapsåtgärd. Att det inte redan nu finns en beredskapslagstiftning på dessa områden, vilken kan sättas i kraft vid krig eller överhängande hot om krig, måste betecknas som en allvarlig brist i vår allmänna beredskap. Om en sådan beredskapslagstiftning inte finns vid ett krigs-

utbrott, blir det nödvändigt att i hast improvisera en sådan. I en spänd situation är det emellertid risk för att någon verklig avvägning mellan kraven på lagstiftningens effektivitet och medborgarnas grundläggande krav på rättssäkerhet icke hinner företagas. Därmed riskerar man, att sådana inskränkningar av medborgarnas frihet och rättssäkerhet kunna komma till stånd, vilka vid en mindre forcerad prövning icke skulle tett sig som oundgängligen nödvändiga. För att myndigheterna redan under den första sannolikt mycket kritiska tiden av lagstiftningens tillämpning verkligen skola vara i stånd att handla enligt lagstiftningens intentioner, är det vidare nödvändigt, att de i tid kunnat sätta sig in i dess innebörd och förbereda sig på dess tillämpning. Även dessa skäl, som hänföra sig både till effektivitets- och till rättssäkerhetsintresset, tala alltså för att en beredskapslagstiftning så skyndsamt som möjligt bör komma till stånd.»

Bland uppgifterna för en kommande utredning nämnes i motionen nödvändigheten att skapa möjlighet att avlägsna opålitliga personer från anställning inom olika viktiga samhällsområden, t. ex. det militära och civila försvaret.

I skrivande stund är intet bekant om utsikterna till ett positivt ställningstagande från riksdagens sida. Man må blott hoppas att hr Fasts varningar i riksdagen för förhastade undantagslagar — vilka tydligen syftade på högermotionen — bedömes efter sitt rätta värde av hans partivänner. Det är just sådana lagar högern vill undvika, samtidigt som den kräver att effektiva åtgärder äntligen vidtagas.

Erik Anners.

Automatiska utgiftsstegringar, Sedan 1935 pågår i SJ:s regi en ganska som kunna hindras.

intensiv socialisering av landsvägstrafiken. Då beviljades första anslaget för inköp av busslinjer för att »bryta den alltmer kännbara konkurrensen från de privata bussarnas sida». Hittills har SJ köpt billinjer för 25 miljoner och dessutom skaffar SJ koncessioner på nya linjer. Detta sker i så snabb takt att en hamstringstendens är märkbar. SJ hindrar privat företagsamhet genom att taga för sig fler linjer än som kan trafikeras.

I petitan 1950 anmälde SJ behov av att bl. a. 225 bussar utstrangerades. För nya linjer etc. behövdes dessutom nya bussar. Men pengar till blott 155 bussar begärdes med hänvisning till statskassans tomhet. All materielanskaffning för linjetrafiken skulle då kosta 10,5 miljoner.

Propositionen sänker nu anslaget till 9,8 miljoner. Det framtida medelsbehovet ökas därigenom och SJ tvingas köra med utslitna bussar som inte fylla uppställda anspråk på säkerhet etc. Då det i framtiden blir oundvikligt att ersätta det utslitna — det dolda behovet kan redan skattas till ungefär 15 miljoner — blir kostnaden ännu högre än nu. Hur mycket beror på det antal engångsinflationer, som vi till dess genomlidit.

Förhållandet påtalas i en högermotion av herrar Mannerskantz och Nolin som begära begränsning av SJ:s linjetrafik, minskning av er-

Dagens frågor

sättningsanslaget samt inställande av privatlinjeköpen. Högermännen ha anvisat en klok väg, om det skulle bli knepiggt för SJ att klara sig med beskurna anslag. I motionen hänvisas till »den möjligheten att SJ, främst för trafik å nykoncessionerade linjer, träffar överenskommelser med privata företag om övertagande av koncessionerna».

Bifalles högermotionen kan konkurrensen åter få blomstra och spöket »automatiska utgiftsökningar» kan upplösas i intet — motionen är utan tvivel värd all möjlig framgång.

Industriobligationerna i fara. På obligationsmarknaden funnos vid senaste årskifte utelöpande industriobligationer med säkerhet i in-teckningar i skogs- och jordbruksfastigheter till ett nominellt värde av 363 miljoner kronor. Det av vederbörande affärsbanker uppskattade belåningsvärdet av dessa panter var 293 miljoner kronor.

De obligationsemitterande bankerna ha själva inte någon fordran hos industriföretaget på obligationerna. De ha endast en pantvårdande uppgift. Detta medför att bankerna enligt 45 § banklagen äro förbjudna att till skyddande av fordringarna på obligationerna inropa fastigheter på exekutiv auktion, om sådan kommer i fråga. Obligationssinnehavarna förutsättas således själva vidtaga åtgärder för att skydda sina fordringar, i sista hand genom inrop på exekutiv auktion.

En omstörtande ändring i nu gällande ordning är föreslagen. Enligt jordbruksdepartementets förslag till ändringar i jordförvärvslagen skall obligationsinnehavares rätt upphöra, att för skyddande av sina fordringar inropa skogs- och jordbruksfastigheter på exekutiv auktion.

Obligationssinnehavare anser sig nu äga viss trygghet i den uppskattning av pantens värde, som görs av den för lånet ansvariga banken. Enligt lagförslaget ersätts bankens uppskattning som grund för obligationsvärdena av den uppfattning, som vederbörande landsfiskal eller annan utmätningsman har vid utmätningsstillfället. Den för skulden utmätta fastigheten måste nämligen tvångsvis försäljas, om inropssumman uppgår till det av utmätningsmannen åsatta saluvärdet.

Det synes angeläget, att samtidigt med prövning av lagförslaget övervägande äger rum, huruvida industriföretag bör ha rätt att utge obligationer med säkerhet i jordbruksinteckningar, vilka inte bli fullgoda, om lagen antages. Därvid bör rimligtvis också bedömas de speciella regler som böra gälla för redan utelöpande obligationer utan fullgod säkerhet, under förutsättning att spararnas intressen anses böra tillvaratagas.

Göran Magnét.

Läxan från Korea. Under de många år som högern nödgades att mer eller mindre ensam arbeta för förnyande eller åtminstone nöd-torftigt upprätthållande av vårt försvar var den kanske smärtsammaste erfarenheten att se även borgerliga politiker och tidningar valtaktiskt utnyttja situationen till egen fördel. Redan detta att gentemot realistisk konservativ mörksyn anlägga den radikala utvecklingsoptimismens glada uppsyn ger ju ett bestämt övertag åt dem som, för att använda ett ord av Arnulf Överland, icke föra en utrikes-

politik utan en inrikes valpolitik. Det är icke svårt att vända väljar-massorna från ett parti, som söker beröva dem illusionen om neutralitetens trygghet. Det är givetvis också inbjudande att lova lättare bördor, personliga och ekonomiska: kortare övningstid, lindrigare tjänstgöring, lösare disciplin, lägre kostnader för försvarsändamål.

Hur mycket talades icke på sin tid om »sommarlinjen» såsom den humanare, mindre hälsovådliga, medan »vinterlinjen» utmålades som inhuman för att icke säga grym. Vad som från högersidan då framhölls var dock intet annat än vad som sedan Eisenhower icke utan erfarenhetens auktoritet sade, då han stämplade det som »en förbrytelse att undanhålla människor det slags utbildning som kan ge dem en normal chans att överleva i krig».

Hur många gånger måste man icke höra detta: högern är krigsgalen, högern förbereder krig, högern vill krig osv., medan de konservativa endast handlade i fredens intresse enligt den schweiziske överbefälhavaren general Guisans valspråk »Ju starkare armé, dess ringare krigsfara». Man frestas att även här åberopa Överland: ingen utmaning är så farlig som militär vanmakt. Men för svensk radikalism tycktes det vara ett ideellt krav att försvaret i nödens stund skall improviseras. Om svensk ungdom skall kallas ut i krig, så måste den åtminstone ha sämre utbildning än motståndaren!

När för ett par år sedan general Douglas efter sin avgång som arméchef i Svenska Dagbladet framförde några enkla sanningar om det verkliga kriget och dess fordringar, så fick han i Dagens Nyheter omgående veta hur illa dylikt passar en sann kulturradikal syn på kriget. Vad general Douglas sagt var allmänt kända och erkända saker: En hög levnadsstandard garanterar icke duglighet i krig. Ingen trupp var under kriget så hård och motståndskraftig som den finska och den ryska och ingen så svår att få fason på som den amerikanska. Därför var man nu i U. S. A. inne på självrannsakens väg, man strävade »till en verklig soldatuppfostran med järnhård disciplin».

Men om den avgående arméchefen känt det som en plikt att meddela sin erfarenhet, fick han som sagt av Dagens Nyheter omedelbart veta vad han gick för: »Det är sällan man i ett yttrande av en sakkunnig på hans specialområde möter en sådan brist på tankereda. — — — Han stannar vid en sanning som möjligen kan passera hos en något utvecklade fänrik.» Och tidningen slutar med en typisk tirad: »Låt oss slippa det dumt förtjusta pratet om 'hårdhet' och 'järnhård' disciplin, det orimliga upphöjandet av efterblivna folks militära duglighet och de tanklösa fraserna om de demokratiska arméernas underlägsenhet!»

Det är denna syn på livsviktiga militära frågor som en ledande radikal tidning ännu för två år sedan sökte bibringa sin läsekrets: låt oss slippa tänka på den onda verkligheten, låt oss leva vidare i vår trevna utvecklingsoptimism. Och mycket riktigt blev det nyligen en förfärlig skandal vid blotta upptäckten att man vid ett svenskt regemente hade demonstrerat hur s. k. benkoppling går till. Givetvis borde svenska värnpliktiga hållas i okunnighet om dylika krigets realiteter.

Dagens frågor

Nu börja de färskas erfarenheterna från Korea att strömma in, och de bekräfta, så som ju var att vänta, helt general Douglas' varningar. Det är icke längre möjligt att för vårt folk dölja detta. En militär korrespondent skriver sålunda bl. a.: Världens tekniskt mest fulländade armé har icke kunnat göra sig gällande mot en tekniskt klart underlägsen massarmé av välutbildad, väldisciplinerad rysk-kinesisk typ. Otvivelaktigt beror en mycket stor del av FN-truppernas motgångar i Korea på den vägbundenhet som blivit följden av en långt driven motorisering. Fienden har med sin lätta utrustning terrängledes hastat förbi FN:s vikande styrkor, ordnat vägsräddningar i ryggen, gjort eldöverfall mot underhållningstrupper etc. Hans enkla underhåll har i stor utsträckning nattetid burits och körts fram genom terrängen av män, oxkärror och kameler. Korrespondenten fastslår, att FN-truppernas fiende icke utgöres av lösa, larmande hopar. Hans trupper äro utomordentligt väl utbildade, utrustade och disciplinerade. Hans grymhet är icke spontan, den är organiserad. Ledningen behöver icke ta hänsyn till en känslig hemmaopinion. Och korrespondenten drar slutsatsen för vår del: »Otvivelaktigt behöver vi en väsentligt hårdare disciplin och utbildning. Vi måste kanske driva denna hårdhet ganska långt. — — — Det torde fordras inte enbart en fysisk, utan även — och det kanske främst — en psykisk hårdhet, som kan bli svår att förena med västerländska rätts- och moraltraditioner. — — — Läxan från Korea är hård, och den kan bli svår att lära.» Allt detta står att läsa i — Dagens Nyheter, utan ett enda varnande redaktionellt ord om bristande tankereda eller klen förståndsutveckling.

Givetvis blir läxan svår att lära för dem som icke vilja se sanningen i ögonen. Men den måste nog läras. Illusionernas tid är förbi. Man får acceptera kriget sådant det är, hur ohyggligt det än ter sig, och man får rätta den militära utbildningen efter det moderna krigets verklighet.

Om Dagens Nyheter's beredvillighet att nu släppa fram en sådan krigskorrespondent är att uppfatta som en omvändelse, så sker denna för visso under galgen. För vår försvarsberedskap skulle mycket vinnas, om D. N. i minnet städse bevarade sin egen iakttagares läror och sökte tillämpa dem i svensk försvarspolitik — även i valtider.

Finländska regerings- Den rekonstruerade ministären Kekkonen — ombesvär. bildningen tillkännagavs den 17 januari — hade inte suttit en månad förrän man allmänt hade börjat diskutera dess möjligheter att fungera vidare. Motsättningarna mellan de två största regeringspartierna, socialdemokraterna och agrarerna, visade sig vara så stora i fråga om det, som samlingen och rekonstruktionen skulle gälla, nämligen vägen till den ekonomiska stabiliseringen, att en öppen brytning, innebärande regeringens upplösning, ansågs vara en fråga om dagar, kanske t. o. m. om timmar. De tvivel, som statsministern uttryckt i ett tal den 22 januari, angående möjligheterna att ernå den önskade stabiliseringen voro sålunda inte alldeles ogrundade. En del teckentydare i Finland har förmodat, att herr Kekkonens olust i någon mån berodde på att han efter hemkomsten från sin sicilianska rekrea-

tionsresa ställdes mot väggen och av sin egen riksdagsgrupp fick beskedet att antingen avgå eller acceptera den renovering, som förberetts under hans frånvaro. Ryktet utpekar också riksdagsmannen Niukkanen, under 1920- och 1930-talen det finska bondeförbundets verksamaste kraft, såsom den, vilken iordningställde koalitionen. En i någon mån politiskt pikant polemik i agrarpresen gav vid handen, att herr Niukkanen i varje fall hade haft och fortfarande har herr Kekkonen under skarp observation. En konsekvens av detta vore måhända att koalitionen misslyckande skulle ådagalägga felet i herr Niukkanens kalkyl, något som kunde annoteras som en poängvinst för herr Kekkonen i kampen om makten inom agrarpartiet.

De motsättningar, som sedan mitten av februari äventyrat samarbetet inom regeringen, ha gällt lönerna och priserna — som vanligt, kunde man säga. Agrarerna hävda, att den överenskommelse, som låg till grund för koalitionen, medgav blott två indexmotiverade löneförhöjningar åt fackföreningsfolket, medan lantarbetarna och tjänstemännen uteslötos. Socialdemokraterna åter inta ståndpunkten, att man inte kan förbigå de två nämnda grupperna och att de ha samma rättigheter som alla andra att få sina löner korrigerade uppåt. Meningsutbytet har varit så häftigt, att man i pressen frågat, om de två stora partierna verkligen voro fullt på det klara med, vad de enades om före regeringsombildningen. Agrarpresen har i äkta och beprövad bondeförbundet skildrat, huru väl de statsanställda, i synnerhet ämbetsmännen, ha det i jämförelse med jordbrukarna. De tidningar, som funnit de statsanställdas krav berättigade, ha dock anfört en mängd motiv till stöd för den ståndpunkt, som de strejkberedda tjänstemännen intagit.

En omtvistad fråga har också varit finansieringen av de utgifter, som löneökningarna skulle medföra. På den punkten ha de båda stora grupperna intagit andra ställningar än för några månader tillbaka. Då den första ministären Kekkonen i september 1950 planerade vissa s. k. indexpoängköp, kritiserades den metoden häftigt i den socialdemokratiska pressen. Nu har socialdemokraterna tänkt sig en stabiliseringsplan delvis byggande på liknande poängköp, vilkas kostnader skulle bestridas av staten. Denna gång ha emellertid de finska bondeförbundarna motsatt sig nämnda metod. Vad som också varit oklart är, huru poängköpen, jämte de höjda barnbidragen, skulle finansieras. Socialdemokraterna ha lekt med tankar på att höja bolagsskatten, att införa en ny förmögenhetsskatt och att beskatta trävaruexporten. Att få riksdagens godkännande av sådana skatteskärpningar lär inte bli lätt. Men även om indexpolitiken skulle föras i hamn, återstå dock frågorna om lantarbetarnas och de statsanställdas löner. Beträffande lantarbetarna är agraropinionen lätt att räkna ut: höjs lönerna, så skall också priserna på jordbrukets produkter höjas.

I samband med de konflikter, som redovisats offentligt, har man gjort observationen, att agrarpartiets ministrar bereds en mycket ringa rörelsefrihet. Det är partiets riksdagsgrupp, som i sista hand syns avgöra, huru långt ombuden i regeringen få gå. Det har uppgivits, att partiets ministrar skulle finna sig i en höjning av tjänste-

Dagens frågor

mannalönerna med 8 procent — tjänstemännens eget krav är 20 procent, varvid en viss prutmån väl är tänkbar — medan socialdemokraterna vore villiga att bevilja 10 procents förhöjning. Agrarpartiets riksdagsgrupp sade omedelbart och uttryckligt ifrån, att några justeringar uppåt av tjänstemannalönerna lika litet som av lantarbetarlönerna, vore möjliga. Här kan man sålunda tala om en regerande riksdagsgrupp, som dirigerar de blott formellt maktutövande ministerrarna.

Meningsolikheterna inom regeringen bero ytterst på svårigheten att frigöra sig från inflationstrycket på priserna, detta inflationstryck, som hålls i gång med tillhjälp av den indexautomat, som togs i bruk i maj 1950 efter att under ett par månader ha varit satt ur funktion. Lönemekanismen gör i själva verket alla beslut om prisspärrear illusoriska. Och så kommer en omständighet till: Finland skall ha ordinarie riksdagsval i början av juli. Agrarpartiets iver att utpeka tjänstemännen såsom en orättmätigt privilegierad skara harmonierar väl med partiets förflutna, då herr Niukkanen tedde sig såsom tjänstemannafienden nummer ett. För socialdemokraternas vidkommande är fackförbundsvalen i slutet av mars och början av april en nästan lika allvarlig sak som riksdagsvalen. Inom fackorganisationerna pågår en våldsamt kamp mot kommunisterna och det kan, sådant som läget nu är, tänkas en ur taktisk synpunkt fördelaktigare situation för socialdemokraterna än att i regeringsställning sitta och avslå lönehöjningskrav, vilka ha ett åtminstone skenbart stöd i de indexkurvor som priserna beskriva.

Vad sker, om herr Kekkonens andra ministär sprängs? På 1920-talet hade man professorn och överdirektören A. K. Cajander, vilken fick lov att träda till och bilda expeditonsministärer i väntan på nyval. Att nu få till stånd en expeditonsregering av ämbetsmän ter sig som en tämligen oframkomlig väg. Men man kan ju tänka sig en sådan paradoxal lösning, att den nuvarande regeringen blir sittande och kallar sig expeditonsministär utan klart fastslagna parlamentariska fullmakter och uppdrag. Man har visserligen inte varit med om något sådant experiment i Finland, men man har ju inte heller bevittnat att en regering, efter att ha suttit mindre än en månad, visat sig vara mogen för uppbrott.

Några funderingar i anledning Den som sätter sig att läsa igenom av J. O:s ämbetsberättelse. J. O:s berättelse till riksdagen rörande förvaltningen av ämbetet under år 1950 kan icke undgå att gripas av beundran för den svenska ämbets- och tjänstemannakåren. Trots denna kårs stora antal och oaktat den minutiösa noggrannhet varmed J. O. utfört sitt värv har J. O. icke förmått upptäcka något tjänstefel av grövre beskaffenhet. Man finner några formfel vid frihetsberövande, några misstag begångna vid tillämpningen av den nya lagen om straff-föreläggande, några felaktigheter vid debitering av ersättning för prästbetyg, etc. men intet försök att trakassera allmänheten eller förgripa sig på enskild rätt eller att tillskansas sig oberättigade förmåner. Allt synes sålunda vara väl beställt och man lägger boken ifrån sig

med en suck av belåtenhet över att få leva i ett så välordnat samhälle och under hägnet av en så nitisk väktare.

Men så börjar kanske en och annan reflektera. Kan det vara riktigt att ämbets- och tjänstemännen fungera så perfekt. Har icke den tukande saxen i trädgårdsmästarens hand klippt för nära? Är det icke en risk att våra ämbets- och tjänstemän förlora allt för mycket av sin personlighet och lust till självständigt tänkande. Domarreglernas ord »en god och beskedlig domare är bättre än god lag, ty han kan alltid laga efter lägligheten», borde inte glömmas bort i vårt detaljreglerade land.

En industriman yttrade på tal om statstjänstemännens bundenhet en gång: »Jag har inte råd att ha en personal som inte gör fel.» Det ligger något i de orden. Kanske ha vi nu gått lite för långt i dressyren. Vårt samhälle skulle måhända fara bättre av att ge sina ämbets- och tjänstemän längre tyglar och större frihet. Livet är icke så torftigt och onyanserat att alla dess skiftningar kan uttryckas i skrivna regler och paragrafer.

Ett par andra frågeställningar av mera speciell art. Som nr 9 under avdelningen redogörelse för vissa ärenden som ej föranlett åtal eller åtgärd för disciplinär bestraffning upptar J. O. frågan om en tjänsteman hos statens rättskemiska laboratorium haft rätt att betrakta en begärd undersökning som ett åt honom privat lämnat uppdrag och debitera ersättning härför. Jag skall icke referera innebörden i själva tvistefrågan närmare. Vad som framför allt väckt mitt intresse är följande uttalande av J. O. »Lika med [Medicinalstyrelsens] disciplinnämnden fann jag därför, att Jonsson förfarit felaktigt genom att betrakta uppdraget såsom givet honom privat. Under sådana förhållanden ansåg jag det rimligt, att Jonsson till klaganden återgäldade det av Jonsson uppburna arvudet för blodgruppsundersökningen, 35 kronor, ävensom ersatte klaganden dels för utlägg för telefon och porto med av honom i sådant hänseende begärda 2 kronor, dels ock för hans besvär å ärendet härstädes med ett av mig såsom skäligt ansett belopp av 40 kronor.

Innan förevarande ärende av mig slutbehandlades fann jag mig emellertid böra bereda Jonsson tillfälle att till klaganden utgiva ersättning i berörda hänseenden. Med anledning därav upptog jag i en till Jonsson avlåten skrivelse vad jag ovan anfört och beredde honom tillfälle att till mig inkomma med bevis, att han till klaganden översänt ett belopp av 77 kronor.

Sedan Jonsson därefter inkommit med bevis att nämnda belopp blivit till klaganden översänt med posten, fann jag ärendet icke föranleda någon min vidare åtgärd.»

Låt oss ett ögonblick sätta oss in i Jonssons situation när han mottog J. O:s skrivelse. Skall han betala eller skall han vägra? Valet är lätt. För 77 kronor slipper han bli åtalad för tjänstefel och undgår att få en klick på sig, som kan bli hindrande för hans fortsatta karriär. Därför betalar han även om han själv är övertygad om att han handlat rätt gentemot klaganden och sålunda icke har någon skuld. Det kan t. o. m. hända att han objektivt sett hade rätt och att J. O., därest

han åtalat, hade fått sin talan underkänd av domstolarna. Det förefaller mig som om J. O. på detta sätt gör sig både till domare och domsexekutor. Förhållandet blir så mycket mera betänkligt därför att J. O:s beslut inte kan överklagas. Mot mitt sätt att se saken kan invändas att Jonsson icke har någon rättslig skyldighet att följa J. O:s anvisningar. Han kan underlåta att betala och låta ärendet gå till åtal. Ja, teoretiskt kan han göra det, men i verkligheten ligger saken annorlunda. Man frågar sig också vad följderna skulle bli om den felande tjänstemannen svarade, att han gärna ville betala, men saknade tillgångar därtill. Frågan huruvida åtal skall ske eller ej kan väl icke göras beroende av den felandes ekonomiska ställning.

Mot det sist sagda kan invändas att J. O. icke lär använda nu anförda tillvägagångssätt annat än när det gäller obetydliga belopp.

Det »betalningsförläggande», vars lämplighet jag här ifrågasätter, är ingen ny företeelse utan har sedan lång tid tillbaka praktiserats av olika innehavare av J. O.-ämbetet. Samma betraktelsesätt ligger också till grund för bestämmelsen om åtalsetergift, där det förutsättes att åklagare vid sitt beslut om åtal skall eftergivnas eller ej, har att taga hänsyn icke endast till »hjärtats förkrosselse» och »munnens bekännelse» utan även till den felandes vilja att ersätta vållad skada. Det kan också vara naturligt att J. O. gärna låter den löpa fri, som själv erkänner att han begått ett fel och av egen fri vilja lämnat motparten ersättning. Vad jag ifrågasätter är om detta bör gå till på det sättet att J. O. själv exakt ger tillkänna vad den felande har att betala och lämnar honom besked därom under underförstått hot om åtal.

Samma ärende väcker slutligen ytterligare en reflexion. Kan det vara riktigt och lämpligt att J. O. sätter ut partens namn även när det gäller känsliga sammanhang? I det refererade fallet hade en polisman, som låg i skilsmässoförhandlingar med sin hustru, av henne fått ett brev, i vilket hon meddelade honom att han icke vore far till makarnas inom äktenskapet födda dotter. Polis mannen ville genom blodprov få konstaterat hur därmed förhölle sig. Ämnet är uppenbarligen av delikat natur och processen är av den art att domstolen kan ha fått anledning att handlägga den inför stängda dörrar. Trots detta anger J. O. polis mannens namn och bostadsort i sin berättelse. Denna personuppgift saknar varje betydelse för bedömande av det refererade ärendet, men det kan både för polis mannen, dennes hustru och icke minst för barnet i fråga kännas obehagligt att på detta sätt få skylta inför offentligheten. Som jämförelse bör nämnas att J. O. i samma berättelse noggrant skyddat anonymiteten när det gällde att referera behandlingen av ett ärende om omhändertagande enl. alkoholistlagen. Det synes önskvärt att J. O. toge till regel att bevara inblandade parters anonymitet så långt som möjligt och åtminstone i alla sådana fall då ev. mål jämlikt bestämmelserna i rättegångsbalken kan handläggas inför stängda dörrar.

Må det ovan anförda icke fattas som en närgången »kritik över kritiker». Det är med uppriktig beundran och respekt för J. O:s nit, oväld och djupa kunnande jag tagit del av berättelsen.

Leif Cassel.